

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หัวใจสำคัญของหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่จะนำไปสู่การดับทุกข์ได้อย่างเด็ดขาดคือการปฏิบัติบูชาอันได้แก่การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา และการปฏิบัติวิปัสสนาที่ได้ผลย่อมต้องมีกรรมวิธีที่ถูกต้อง ซึ่งการปฏิบัติวิปัสสนาที่จะได้รับผลสำเร็จ จะต้องดำเนินตามหลักวิปัสสนาภูมิ ซึ่งเป็นภูมิเป็นที่เกิดและเป็นอารมณ์ของวิปัสสนา เรียกว่า วิปัสสนาภูมิ ๖ ได้แก่ ชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ เมื่อย่อวิปัสสนาภูมิ ๖ แล้วได้แก่ นามกับรูป ภูมิทั้ง ๖ นี้ เป็นอารมณ์ของวิปัสสนาดังกล่าว โดยเป็นธรรมสำหรับอบรมเพื่อให้เกิดปัญญา

หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวมหาสติปัฏฐาน ๔ แก่ชาวแคว้นกुरु ทรงตรัสถึงความสำคัญของการเจริญมหาสติปัฏฐาน ๔ เป็นหนทางสายเอกอันทำให้ผู้ปฏิบัติธรรม บรรลุถึงความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง^๑ หลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุดจึงมีอยู่แล้วในมหาสติปัฏฐานสูตร การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑. พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ ๒. พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ ๓. พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ ๔. พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้”^๒ หนทางนี้เป็นหนทางสายเดียวที่สามารถทำให้จิตบริสุทธิ์หมดจด ทำให้พ้นจากทุกข์และบรรลุมรรคผลนิพพานได้

ผู้ปฏิบัติธรรมต้องมีความเพียร เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จ ผู้ปฏิบัติจะต้องมีศรัทธา แล้วพยายามสร้างผลสำเร็จให้เกิดขึ้น ด้วยความพากเพียรของตนเอง ดัง

^๑ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๐๖/๑๐๑.

^๒ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๓/๓๐๑.

พุทธดำรัสว่า “เธอทั้งหลายควรทำความเพียรเองเถิดเถาตเป็นเพียงผู้ชี้บอกเท่านั้น ผู้บำเพ็ญภาวนา ดำเนินตามทางนี้แล้ว เพ่งพินิจอยู่ จักพ้นจากเครื่องผูกแห่งมารได้”^๓

พระพุทธรูปนี้ชี้ให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ทรงอยู่ในฐานะผู้ชี้บอกทางให้เท่านั้น ส่วนการเดินทางเป็นภาระที่ทุกคนต้องลงมือกระทำเองด้วยความเพียร ความเพียรจึงเป็นคุณธรรมเริ่มต้นที่คอยส่งเสริมให้เกิดการกระทำของบุคคลจนพ้นจากอุปสรรคต่าง ๆ ของชีวิต รวมทั้งการปฏิบัติธรรมด้วย ถึงกระนั้นความเพียรยังเป็นคุณธรรมที่สนับสนุนให้การปฏิบัติธรรมบรรลุเป้าหมายได้จริง ดังพุทธพจน์ว่า “คนจะล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร”^๔ ความในตอนท้ายของมหาสติปัฏฐานสูตร พระพุทธเจ้าได้กล่าวรับรองถึงผลของการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักของมหาสติปัฏฐานสูตรไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เจริญสติปัฏฐาน ๔ ตลอด ๗ ปี พึงหวังผลอย่าง ๑ ใน ๒ อย่าง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปาทานเหลือ อยู่ ก็จักเป็นอนาคามี”^๕

ความรู้เรื่องจิตและลักษณะนิสัยเป็นภูมิปัญญาของพระพุทธศาสนาในการวิเคราะห์บุคคลผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อเลือกวิธีการปฏิบัติสมาธิให้เหมาะสม เอื้ออำนวยสนับสนุนให้การศึกษาไตรสิกขามีความบริบูรณ์ และเป็นเหตุปัจจัยให้เข้าถึงการบรรลุธรรมอย่างรวดเร็ว จุดประสงค์หลักในการจำแนกจิตของบุคคลไว้ ก็เพื่อจะให้วิปัสสนาจารย์ได้สอนกรรมฐานให้เหมาะกับจิต และการปฏิบัติวิปัสสนาจะเกิดผลได้ต้องลงมือปฏิบัติอย่างถูกต้องตามหลักคำสอนในมหาสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งเป็นหนทางสายเอกนำไปสู่การบรรลุธรรมผลนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

จิตของผู้ปฏิบัติที่แตกต่างกัน ควรที่จะมีแนวการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทได้กล่าวถึงการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ๔ แบบ คือ

๑. สมถปุพพังคมวิปัสสนา คือ การเจริญวิปัสสนาโดยมีสมถะนำหน้า
๒. วิปัสสนาปุพพังคมสมถะ คือ การเจริญสมถะโดยมีวิปัสสนานำหน้า
๓. ยุคันทสมถวิปัสสนา คือ การเจริญสมถะและวิปัสสนาควบคู่กันไป

^๓ จุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๒๗๖/๑๑๗.

^๔ จุ.สุ.(ไทย) ๒๕/๕๔๔/๑๘๖.

^๕ ม.มู. (ไทย) ๑๒/๑๓๗/๑๒๘.

๔. ธรรมจักษุวิคคหิตมานัส วิธีปฏิบัติเมื่อจิตถูกชักให้เขวด้วยธรรมจักษุ คือความ ฟุ้งซ่านธรรมหรือตื่นธรรม คือ การเข้าใจผิดยึดถือเอาผลที่ประสบในระหว่างว่าเป็นมรรคผล นิพพาน^๖

หลักการภาวนาที่จะประสบผลสำเร็จขึ้นอยู่กับจิตของแต่ละบุคคลว่ามีความ สอดคล้องกับอารมณ์กัมมฐานที่ใช้ภาวนา จิตจึงถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนา จิตหมายถึง ความประพาสซึ่งหนักไปทางใดทางหนึ่ง อันเป็นปกติอยู่ในสันดาน ส่วนความประพาส เรียก จรียา บุคคลผู้มีความประพาสอย่างนั้นๆ เรียกว่า จริต^๗

ในปัจจุบันมีสำนักปฏิบัติธรรมที่นำเสนอวิธีการปฏิบัติ และขั้นตอนการปฏิบัติของแต่ละสำนักแตกต่างกันไป จนอาจเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสับสนว่าแนววิธีปฏิบัติและขั้นตอนที่ ถูกต้องเป็นอย่างไร ในคัมภีร์พระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าทรงตอบประเด็นปัญหานี้ แก่คณกโมคคัลลาน พราหมณ์ขณะประทับอยู่ปราสาทของอุบาสิกาวิสาขามิคารมาตาว่า “พราหมณ์ เราสามารถเพื่อจะ บัญญัติการศึกษาโดยลำดับ การกระทำโดยลำดับ การปฏิบัติโดยลำดับ ในธรรมวินัยนี้ได้ เปรียบ เหมือนคนฝึกม้าผู้ชำนาญ ได้ม้าอาชาไนยตัวงามแล้ว เบื้องต้นทีเดียว ย่อมฝึกให้คุ้นกับการบังคับใน บังเหียน ต่อมาจึงฝึกให้คุ้นยิ่งขึ้นไป แม้ฉันทใด ตถาคตก็ฉันทนั้นเหมือนกัน”^๘ เมื่อศึกษาและปฏิบัติ อย่างถูกต้องเป็นขั้นตอนตามวิธีที่ปรากฏในพระสูตรนี้ ก็จะสามารถได้รับอานิสงส์การปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน ได้อย่างไม่ต้องสงสัยแน่นอน

ทางคณะสงฆ์สำนักวัดสุวรณประสิทธิ์ ตั้งอยู่แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร นำโดยพระครูประกาศสมาธิคุณ จึงได้จัดอบรมหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ตามแนวมหาสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในพม่าและไทย ทางสำนักวัดสุวรณ ประสิทธิ์จะสอนเน้น เรื่องการตรวจจิตของผู้มาปฏิบัติก่อน และจะเก็บรายละเอียดจากอิริยาบถ ย่อย เพื่อให้ผู้ปฏิบัติเห็นสภาวะความเป็นจริงของกาย เวทนา จิต ธรรม เพราะเมื่อไหร่ก็ตามที่ผู้ ปฏิบัติใส่ใจพิจารณาในอิริยาบถย่อยอย่างแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) ผู้ปฏิบัติก็จะเห็นการ ทำงานของกายกับจิต และจะเข้าใจความเป็นจริงของธรรมชาติ คือรูปนามตามหลักไตรลักษณ์

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๒๖.

^๗ นิติย จารุศร, **สารธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร, หจก.เหรียญบุญการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐๕.

^๘ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๗๕/๗๘-๗๙.

การได้เห็นการเกิดดับของรูปนาม จึงถือเป็นบันไดขั้นแรก ของวิปัสสนาญาณ ที่สำคัญที่สุด ซึ่งจะ
เป็นตัวพิสูจน์ว่า การเจริญวิปัสสนานั้นถูกต้อง และสามารถแสดงให้เห็นผลการปฏิบัติอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหลักการปฏิบัติวิปัสสนาในคัมภีร์
พระพุทธศาสนาเถรวาท ๔ แบบ ศึกษาแนวทางการสอนวิปัสสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
และเพื่อศึกษารูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาเฉพาะกรณีสำนักวิปัสสนาวัตรธรรมประสิทธิ์ เพื่อ
ตรวจสอบว่ารูปแบบการสอนวิปัสสนาของวัตรธรรมประสิทธิ์ถูกต้อง ตามหลักคำสอนของ
พระพุทธศาสนาเถรวาท และหลักการสอนวิปัสสนาภาวนาของสำนักวัตรธรรมประสิทธิ์ เป็น
ประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติมากน้อยเพียงใด ซึ่งเมื่อทำการวิจัยเสร็จแล้วสามารถที่จะนำความรู้ที่ได้จาก
การศึกษาค้นคว้าไปพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมอื่นๆ และเป็นข้อมูลความรู้ทางวิชาการแก่ผู้ที่สนใจ
ทั่วไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักการปฏิบัติวิปัสสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๔ แบบ
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวทางการสอนวิปัสสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษารูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาเฉพาะกรณีสำนักวิปัสสนา
วัตรธรรมประสิทธิ์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ หลักการปฏิบัติวิปัสสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๔ แบบเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ แนวทางการสอนวิปัสสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ รูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาเฉพาะกรณีสำนักวิปัสสนาวัตรธรรมประสิทธิ์
เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยด้านเอกสาร โดยศึกษาหลักการสอนวิปัสสนา
ภาวนา โดยการศึกษาในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์อื่นๆที่เกี่ยวข้องเช่นวิสุทธิ
มรรค เป็นต้น

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๔ แบบ และ ศึกษา แนวทางการสอนวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยมีคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ เป็นหลัก โดยศึกษาจากหนังสือตำราต่างๆ ที่สำคัญเช่น อรรถกถา ฎีกา และวิสุทธิมรรค เป็นต้น

๑.๔.๒ ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษารูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาเฉพาะกรณีสำนักวิปัสสนาวัต สวรรณประสิทธิ์ โดยศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการภาวนาของสำนักวัดสุวรรณประสิทธิ์, การเดิน จงกรมของสำนักวัดสุวรรณประสิทธิ์, การสอบอารมณ์ของสำนักวัดสุวรรณประสิทธิ์ และการ กำหนดอิริยาบถย่อยของสำนักวัดสุวรรณประสิทธิ์ เป็นต้น

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยที่ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัด ความไว้ดังนี้

๑.๕.๑ ภาวนา หมายถึง การทำให้เจริญ การทำให้มีขึ้น การทำให้เพิ่มพูนขึ้น

๑.๕.๒ วิปัสสนาจารย์ หมายถึง อาจารย์ที่คอยสอบอารมณ์และสอนแนวการปฏิบัติ

๑.๕.๓ การสอบอารมณ์ หมายถึง การตรวจสอบภาคปฏิบัติของโยคี โดยการรับฟัง และซักถามว่า กำหนดถูกต้องหรือไม่อย่างไร และให้คำแนะนำที่เหมาะสมตามลำดับขั้นตอน

๑.๕.๔ เดินจงกรม หมายถึง การเดิน ๖ ระยะ โดยมี ขว้างงหนอ ซ้ายงงหนอ เป็นระยะที่ ๑ จนถึงระยะที่ ๖ เป็นต้น

๑.๕.๕ อิริยาบถย่อย หมายถึง สิ่งที่เกิดจากอิริยาบถใหญ่ (เดิน ยืน นั่ง นอน) เช่น การคุ้ยบัลลังก์ การกิน การขยับ เป็นต้น

๑.๕.๖ วัดสุวรรณประสิทธิ์ หมายถึง วัดในพุทธศาสนา ฝ่ายเถรวาท ตั้งอยู่ที่ แขวง คลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

๑.๕.๗ จริต หมายถึง ความประพฤติ บุคคลผู้มีพื้นนิสัย หรือพื้นเพจิตใจที่หนักไปด้านใดด้านหนึ่ง แตกต่างกันไป

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๖.๑.๑ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙. ได้กล่าวเกี่ยวกับ จริตไว้ดังนี้ “บุคคลนี้มีราคะจริต บุคคลนี้มีโทสะจริต บุคคลนี้มีโมหะจริต บุคคลนี้มีวิตกจริต บุคคลนี้มีสัทธาจริต บุคคลนี้มีญาณจริต”^๙ “พระผู้มีพระภาคย่อมตรัสสุภกถาแก่ บุคคลราคะจริต ตรัสการเจริญเมตตาแก่ บุคคลโทสะจริต ย่อมทรงแนะนำบุคคล โมหะจริตให้ดำรงอยู่ในการเล่าเรียน การไต่ถาม การฟัง ธรรมตามกาล การสนทนา ธรรมตามกาล การอยู่ร่วมกับครู ย่อมตรัสอานาปานัสสติแก่บุคคล วิตกจริต ตรัสบอกนิมิตที่น่าเลื่อมใส ความตรัสรู้ชอบของพระพุทธเจ้า ความเป็นธรรมดี แห่งพระ ธรรม การปฏิบัติชอบของพระสงฆ์และศีลของตนที่น่าเลื่อมใสแก่บุคคลสัทธาจริต ย่อมตรัสธรรม อันเป็นนิมิตแห่งวิปัสสนา มีอาการไม่เที่ยง มีอาการเป็นทุกข์ มีอาการเป็นอนัตตาแก่บุคคลญาณ จริต”^{๑๐}

๑.๖.๑.๒ พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย แปล ชุด ๙๑ ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕ อรรถกถาพระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสกอรรถกถา^{๑๑} ซึ่งเป็นพระสูตรที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสอธิบายหลักธรรมเกี่ยวกับการบรรลु เป็น เครื่องทำความเป็นสมณะ และเป็นเครื่องทำความเป็นพราหมณ์ โดยพระพุทธองค์ได้กล่าวว่า ภิกษุทั้งหลายเป็นผู้ประกอบด้วยหิริและโอตตปเปแล้ว ด้วยกิจเพียงเท่านั้น พอละ พวกเราทำเสร็จแล้ว สามัญญัตถะ (มรรค ผล นิพพาน) พวกเราถึงแล้วโดยลำดับ กิจอะไรๆ ที่ควรทำให้อย่างขึ้นไปได้มี พวกเธอถึงความยินดีด้วยกิจเพียงเท่านั้น เราขอบอกแก่เธอทั้งหลาย ขอเตือนแก่เธอทั้งหลาย เมื่อ กิจที่ควรทำให้อย่างขึ้นไปยังมีอยู่ สามัญญัตถะที่พวกเธอ บรรลุนานอย่าได้เสื่อมไปเสียเลย

๑.๖.๑.๓ คัมภีร์ฎีกา คือคัมภีร์ที่พระฎีกาจารย์ได้อธิบายความจากคัมภีร์อรรถกถา เพื่อขยายเนื้อความ และเป็นการรับรองสำนวนในพระไตรปิฎกที่พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบาย ขยาย พุทธพจน์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงตรัสการพัฒนาปัญญาไปสู่โลกุตระ ปัญญาให้เกิดความแจ่มแจ้งมากยิ่งขึ้น จากบทอุเทศนั้นมีความหมายไปในทางเดียวกัน ข้อความนั้น

^๙ จุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๕๖/๔๓๐.

^{๑๐} จุ.จุ. (ไทย) ๓๐/-/๓๐๔.

^{๑๑} ดูรายละเอียดใน ม.ม.อ. (ไทย) ๑/๓/๔๖๐/๒๐๕.

อธิบายว่า “เอกมคโคติ เอโก เอว มคโค. น หิ นิพพานคามิมคโค อญโณ มคโค อตถิติ.” ^{๑๒} คำว่า เอกมคโค แปลว่า ทางสายเดียวเท่านั้น เพราะไม่มีทางสายอื่นที่มุ่งหน้าไปสู่พระนิพพาน

๑.๖.๑.๔ คัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค ได้กล่าวถึง โยคีผู้นั้นพึงทำอินทรีย์ ๕ คือ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์ ปัญญินอินทรีย์ ให้กล้าด้วยอาการ ๙ อย่าง คือ เห็นแต่ความดับอย่างเดียวของสังขารทั้งหลาย ที่เกิดขึ้นแล้ว, ในความเห็นดับนั้น โยคีจะทำ วิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อม (ให้เกิด) ด้วยความกำหนดสติ, ทำวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมด้วยการทำให้ต่อเนื่อง, ทำวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมด้วยการทำ (ในการเสพ) สัมปายะ, ทำวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมด้วยการกำหนดนิมิตของสมาธิ, ทำวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมด้วยการดำเนินไปโดยความเหมาะสมของโพชฌงค์ ๗, ทำความไม่อาลัยในร่างกายและชีวิตให้เกิดขึ้น, ในการไม่อาลัยใน ร่างกายและชีวิตนั้น และโยคีจะทำให้เกิดวิปัสสนาภาวนาด้วยการข่มไว้ (ซึ่งทุกขเวทนาที่เกิดขึ้น ๆ) แล้วผ่านพ้น (ทุกขเวทนานั้น ๆ) ออกไป^{๑๓}

๑.๖.๒ ตำราวิชาการพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๖.๒.๑ สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสสมมหาเถระ) ได้แสดงไว้ใน หนังสือ อริยวงศ์ปฏิบัติ พบว่า การเจริญสติปัฏฐาน อาจเรียกว่า วิปัสสนาภาวนา (การเจริญ วิปัสสนา) จตุสัจจกรรมฐาน (กรรมฐานที่ทำให้แทงตลอดสัจจะ ๔) และ บุรพภาคมรรค (หนทาง เบื้องต้นในการบรรลุ โลกุตตรธรรม) นอกจากนี้การเจริญภาวนาเพื่อบรรลุพระนิพพานที่ปรากฏใน พระสูตรต่างๆ เช่น การเจริญสัมมปปธาน ๔ อินทรีย์ ๕ โพชฌงค์ ๗ และการเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น ก็นับเข้าในการเจริญสติปัฏฐาน เพราะสติเป็นหลักสำคัญหากปราศจากสติแล้ว ไม่อาจ เจริญธรรมอย่างอื่นได้^{๑๔}

๑.๖.๒.๒ วิปัสสนาณัย เล่ม ๑ ได้กล่าวถึงอินทรีย์ว่า ถ้าสังวรธรรมคือ ศีล สติ ปัญญา ขันติ วิริยะเกิดขึ้นในขวนจิตทางจักขุทวาร การสำรวมอินทรีย์ย่อมปรากฏทางจักขุทวาร ภิกษุผู้นั้นชื่อว่าอินทรีย์สังวรศีลหมดจด ในกรณีตรงข้าม ถ้าอสังวรธรรม คือ ความไม่มีศีล การ

^{๑๒} ดุรายละเอียดใน ที.ม.ฎีกา (บาลี) ๒/๑๑๐.

^{๑๓} ดุรายละเอียดใน พระพุทธโฆสเถระ, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาสภมหาเถระ), พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๒๔.

^{๑๔} สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสสมมหาเถระ), **อริยวงศ์ปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ หจก.ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๖๗.

ลึ้มสติ ความหลง ความไม่อดทน และความเกียจคร้าน เกิดขึ้นในขวนจิต การสำรวมอินทรีย์ ย่อมไม่ปรากฏทางจักขุทวารภิกษุ นั้นชื่อว่า มีอินทรีย์สังวรศีลบกพร่อง^{๑๕}

๑.๖.๒.๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^{๑๖} อธิบายว่า ความประพฤติที่เป็นพื้นเพของจิต เรียกว่า จริยา มี ๖ ประเภทใหญ่ๆ คือ ราคะจิต แก้วด้วยอสุภะ โทสะจิต แก้วด้วยเมตตา โมหะจิต แก้วด้วย อานาปานสติ สัทธาจิต แก้วด้วยอนุสสติ ๖ ข้อแรก พุทธิจิต แก้วด้วยมรณสติ อุปमानุสสติ จตุธาตววัฏฐาน อาหारे ปฏิกุศลสัญญา และ วิตกจิต แก้วด้วยอานาปานสติ

๑.๖.๒.๔ ดร.อนุสร จันทพันธ์ และ ดร.บุญชัย โกศลธนากุล^{๑๗} กล่าวไว้ในหนังสือ “จิต ๖ : ศาสตร์ในการอ่านใจคน” ว่า คำว่า “จิต” หมายถึงสภาวะจิตของคนตามธรรมชาติ ซึ่งจากการแบ่งจิตมนุษย์เป็น ๖ ประเภทใหญ่ๆ ทำให้เราสังเกตตัวเองและคนรอบข้างว่าเป็นคนมีจิตประเภทใด มีแนวโน้มพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างไร แต่ละจิตมีข้อดีและข้อเสียอย่างไร ที่สำคัญที่สุด หากเราเป็นคนมีจิตนั้น ๆ จะมีวิธีการปรับปรุงและแก้ไขจิตนั้น ๆ ได้อย่างไร และจะใช้ประโยชน์จากจิตนั้น ๆ ได้อย่างไร แม้ว่าในคนหนึ่ง ๆ อาจจะมีจิตหลายประเภทประสมประสานกันอยู่ แต่ก็จะมีจิตหนึ่งที่โดดเด่นกว่าจิตอื่นในแต่ละช่วงเวลาของชีวิต ในยามประสบกับวิกฤติการณ์หรือมรสุมในชีวิตหรือเมื่อยามที่ชีวิตมีความเจริญรุ่งเรือง

๑.๖.๒.๕ กิจมานิชญ์ โรจนทรัพย์^{๑๘} หลังจากได้ฝึกจิตตามแนวทางของหลวงพ่อบราโมทย์มาสักพัก ครูก็นำความรู้เรื่องการฝึกสติที่ได้จากคุณแม่สิริมาฝึกร่วมกับการดูจิตในชีวิตประจำวันค่ะคุณผู้อ่าน เพื่อเป็นการใช้วิชาความรู้ที่ได้มาให้รอบด้าน ข้อดีคือ พอมีสองอย่างนี้มารวมกัน ยิ่งทำให้เรายังชัดเจนในการฝึกสติรู้กายรู้ใจมากยิ่งขึ้นค่ะ การดูจิตทำให้ครูรู้สึกเหมือนมีอีกคนหนึ่งที่มาคอยดูว่า ลิสต์อีกคนทำอะไรอยู่ รู้สึกอะไรอยู่ เช่น โกรธก็รู้ว่าโกรธ โหม่ก็รู้ว่าโหม่ ฟุ้งซ่านก็รู้ว่าฟุ้งซ่าน รู้ทุกอย่างตามความเป็นจริงที่มันเกิด

๑.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

^{๑๕} พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), “วิปัสสนาญ เล่ม ๑”, แปลและเรียบเรียง พระคันธสาราภิวังศ์, (นครปฐม: พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซีเอไอ เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔.

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๘๕๓ -๕๕.

^{๑๗} ดร.อนุสร จันทพันธ์, ดร.บุญชัย โกศลธนากุล. **จิต ๖ : ศาสตร์ในการอ่านใจคน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๖), หน้า ๔-๙.

^{๑๘} กิจมานิชญ์ โรจนทรัพย์, **เลือกได้ไม่เสียชาติเกิด**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๕), หน้า ๗๕

๑.๖.๓.๑ พระอศเจริย์ จันทวณโณ (พันธ์แก้ว)^{๑๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติต่ออารมณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า อินทรีย์ คือ อายตนะภายใน ๖ อย่าง คือ ตา หู จมูก เป็นต้น ที่เรียกว่า อินทรีย์ เพราะเป็นหลักในการทำหน้าที่การรับรู้อารมณ์ อันเปรียบเทียบกับได้กับบุรุษจับสัตว์ ๖ ชนิด ได้แก่ ฐุ จระเข้ นก สุนัขบ้าน และสุนัขจิ้งจอก ผูกด้วยเชือกเหนียว ขมวดมัดเป็นปมไว้ตรงกลางปล่อยทิ้งไว้ สัตว์เหล่านั้นจะต้องดิ้นรนเพื่อไปสู่ที่อยู่ที่เขาติดตาม อุปนิสัยความเคยชินและสัญชาตญาณของตน ฯลฯ ตามหลักของอินทรีย์ มีประเด็นสำคัญ คือ ร่างกาย สติ และอินทรีย์ ซึ่งสามารถเปรียบเทียบให้เห็นได้ชัด เช่น ร่างกายเปรียบเหมือนเสาหลัก สติเปรียบเหมือนเชือก และอินทรีย์เปรียบเหมือนสัตว์ ๖ ชนิด

๑.๖.๓.๒ พระมหาเสรีชน นริสสโร (พันธ์ประโคน)^{๒๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ห่อปัสเสนธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า การฝึกสำรวมอินทรีย์นั้น เพื่อมุ่งให้เกิดความรู้เท่าทันสภาพความจริงและประพฤติปฏิบัติด้วยการวางท่าทีถูกต้อง ไม่ให้เกิดพิษภัยแก่ตนเองและผู้อื่น อย่างน้อยก็มีหลักที่จะรู้ทางออกในการแก้ไขตัวเอง เป็นการฝึกการมีสติพร้อม เมื่อรับรู้อารมณ์มีรูปเป็นต้นด้วยอินทรีย์คือตาเป็นต้น ไม่ปล่อยใจไปตามวัตถุปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เกิดความติดพัน ชวนเคือง ขอบใจ ไม่ขอบใจ แล้วถูกอกุศลธรรมเข้าครอบงำจิตใจ การปฏิบัติตามหลักนี้ช่วยได้ทั้งในด้านป้องกันความชั่วเสียหาย ป้องกันความทุกข์ และป้องกันการสร้างความรู้ความคิดที่บิดเบือนเอนเอียง

๑.๖.๓.๓ พระครูปลัดสุนทร สุนทรโร (แช่เดียว)^{๒๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักปฏิบัติวิปัสสนาแบบ พอง-ยุบ ตามแนวการปฏิบัติของพระโสภณมหาเถระ” พบว่า ญาณที่นับเข้าในวิปัสสนา มี ๙ อย่าง ได้แก่ (๑) อุทัพพยานุปัสสนาญาณ (๒) ภังคานุปัสสนาญาณ (๓) ภัยตูปัญฐานญาณ (๔) อาทีนนานุปัสสนาญาณ (๕) นิพพิทานุปัสสนาญาณ (๖) มุญจิตุกัมยตาญาณ (๗) ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ (๘) สังขารุเปกขาญาณ (๙) สังขานุโลมิกญาณ และเกิดจากวิปัสสนาญาณ

^{๑๙} พระอศเจริย์ จันทวณโณ (พันธ์แก้ว), “การปฏิบัติต่ออารมณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖๗-๖๘.

^{๒๐} พระมหาเสรีชน นริสสโร (พันธ์ประโคน), “การศึกษาวิเคราะห์ห่อปัสเสนธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๖๑.

^{๒๑} พระครูปลัดสุนทร สุนทรโร (แช่เดียว), “ศึกษาหลักปฏิบัติวิปัสสนาแบบ พอง-ยุบ ตามแนวการปฏิบัติของพระโสภณมหาเถระ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๖๓.

ที่ฐานธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน โดยหากบุคคลบำเพ็ญอานาปานสติให้ถึงที่สุด ความรู้ที่เกิดจากการอบรมปัญญานั้น ดังที่ปรากฏในอังคุตตรนิกาย อรรถกถา และฎีกาว่า คือ วิปัสสนาญาณ ๙ โดยญาณความรู้เบื้องต้นที่เกิดจากการภาวนา ได้แก่ อุทยัพพญาณและที่สุดเป็นสัจจานุโลมิกญาณ ซึ่งหากถึงญาณความรู้นี้ จิตก็จะคล้อยอนุโลมแก่การหยั่งรู้ร้อยสัจจ คือ เมื่อวางใจเป็นกลางต่อสังขารทั้งปวงได้แล้ว ไม่พะวงแล้วโน้มโน้มแล่นมุ่งตรงสู่นิพพาน เป็นความรู้ด้วยปัญญาที่เห็นแจ้ง ที่พิจารณารูปนามอนุโลมตามญาณต่ำและญาณสูง

๑.๖.๓.๔ นายสุภีร์ ทุมทอง^{๒๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการพัฒนาอินทรียสังวรในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า อินทรียสังวร หมายถึง การปิดกั้น การห้าม การป้องกัน การระมัดระวังไม่ให้จิตถูกขุดตึงออกไปสนใจอารมณ์อันจะเป็นเหตุให้เกิดอกุศล และหมายถึง คัมภีร์รักษาจิตให้อยู่กับหลักอันมั่นคง ทำให้จิตรอดพ้นจากการถูกรอบงำด้วยกิเลสต่างๆ เมื่อมีการรับรู้อารมณ์ มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันและมีความสำคัญต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้น เป็นเหตุทำให้สุจริต ๓ สมบูรณ์ เกิดสมาธิ เกิดปัญญา จนถึงความสิ้นไปแห่งทุกข์ได้

๑.๖.๓.๕ แม่ชีศมาภา เพชรมา^{๒๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่ามะโอ” พบว่า วัดท่ามะโอได้อาศัยการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามรูปแบบของพระโสภณ (มหาสียาตอ) โดยเน้นอริยาบถเดินที่ใช้หลักกายวิภาคศาสตร์เข้ามาประยุกต์เพื่อการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ มีการแสดงธรรมและการสอบอารมณ์โยคีผู้ปฏิบัติเพื่อปรับอินทรียให้สมดุลในการพัฒนาให้เข้าถึงสภาวะธรรมนำสู่การพ้นทุกข์นั่นเอง

๑.๖.๓.๖ แม่ชีระวีวรรณ ธมมจารินี(งานวิสุทธิพันธ์)^{๒๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาวะญาณเบื้องต้นของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ณ สำนักวิปัสสนากรรมฐาน วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร” พบว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะต้องพิจารณาทั้งสภาวะธรรมภายในและภายนอกพร้อมกัน พร้อมทั้งการพินิจถึงเหตุปัจจัยจากอดีตที่ผ่านมาว่าเคยทำเหตุปัจจัยนั้นมาก่อนหรือไม่ ซึ่งสภาวะธรรมและเหตุดังกล่าวมีผลต่อการปฏิบัติคือ บางคน

^{๒๒} นายสุภีร์ ทุมทอง, “ศึกษาการพัฒนาอินทรียสังวรในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๒๓} แม่ชีศมาภา เพชรมา, “รูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่ามะโอ” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๒๔} แม่ชีระวีวรรณ ธมมจารินี(งานวิสุทธิพันธ์), “การศึกษาสภาวะญาณเบื้องต้นของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ณ สำนักวิปัสสนากรรมฐาน วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

ปฏิบัติลำบากสำเร็จช้า บางคนปฏิบัติลำบากสำเร็จเร็ว บางคนปฏิบัติง่ายสำเร็จช้าบางคนปฏิบัติง่ายแต่สำเร็จเร็ว นอกจากนี้ การกระทำในปัจจุบัน ความตั้งใจในการกำหนดรูปแบบ ทั้งภายนอกและภายใน อย่างประณีตบรรจงจดจ่อต่อเนื่องในทุกๆ อริยาบถตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเข้านอน

๑.๖.๓.๗ ณัชชา ธารสนธยา^{๒๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุพระนิพพานที่ปรากฏในคณกโมคคัลลานสูตร” พบว่า ขั้นตอนการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุพระนิพพานที่ปรากฏในคณกโมคคัลลานสูตร เหมาะกับภิกษุทั้งหลายผู้เป็นพระเสขะผู้ที่ยังต้องศึกษา ซึ่งขั้นตอนการศึกษาการปฏิบัติและการประยุกต์ใช้โดยสรุป มีดังนี้ (๑) ต้องเป็นผู้มีศีลสำรวมในปาติโมกขสังวร (๒) ต้องเป็นผู้คุ้มครองอินทริยทั้งหลาย มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ (๓) ต้องเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค (๔) ต้องเป็นผู้ประกอบความเพียรเครื่องต้นอย่างต่อเนื่องทั้งกลางวันและกลางคืน (๕) ต้องเป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ (๖) ต้องเป็นผู้พักอยู่ ณ เสนาสนะอันเจียบสัจด์ ภายหลังรับประทานอาหารเสร็จแล้ว นั่งขัดสมาธิ ตั้งกายตรงดำรงสติไว้ เฉพาะหน้า ละนิวรณ์ ๕ และ (๗) เมื่อละนิวรณ์ ๕ ได้แล้ว จึงเป็นผู้สงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายและเข้าปฐมฌานถึงจุดตถฌาน ซึ่งการจะบรรลุพระนิพพานหรือไม่ อยู่ที่การปฏิบัติตามขั้นตอนที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้

สรุป จากการศึกษาเอกสารที่ได้นำเสนอมาข้างต้น ยังไม่มีการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาเฉพาะกรณีสำนักวิปัสสนาวัดสุวรรณประสิทธิ์ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาหลักการปฏิบัติวิปัสสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๔ แบบ แนวทางการสอนวิปัสสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และศึกษารูปแบบการสอนวิปัสสนาของวัดสุวรรณประสิทธิ์ ซึ่งผลการวิจัยสามารถที่จะนำไปพัฒนารูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาภายในวัดสุวรรณประสิทธิ์และนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนวิปัสสนาภาวนาแก่วัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมอื่นๆ อีกด้วย

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาเฉพาะกรณีสำนักวิปัสสนาวัดสุวรรณประสิทธิ์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานครครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) โดยได้แบ่งการวิจัย วิธีการสืบค้นข้อมูลและลำดับเอกสารไว้ดังนี้

^{๒๕} ณัชชา ธารสนธยา, “ศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุพระนิพพานที่ปรากฏในคณกโมคคัลลานสูตร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

๑.๗.๑ รวบรวมข้อมูล โดยศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก และอรรถกถา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค ที่เกี่ยวข้องกับการสอนมหาสติปัฏฐาน ๔, การปฏิบัติวิปัสสนาแบบพอง ยุบ และรูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของวัดสุวรรณประสิทธิ์

๑.๗.๒ ศึกษาเอกสารที่พระครูประกาศสมาธิคุณ เจ้าอาวาสวัดสุวรรณประสิทธิ์ ตลอดจนทั้งเอกสารรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราและวารสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาเรียบเรียง บรรยายเชิงพรรณนา เสนอผลงานให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง

๑.๗.๓ นำข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วนั้น มาปรับปรุงแก้ไข เรียบเรียง และสรุปบรรยายเชิงพรรณนา นำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ต่อไป

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบหลักการปฏิบัติวิปัสสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๔ แบบ

๑.๘.๒ ทำให้ทราบแนวทางการสอนวิปัสสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๓ ทำให้ทราบรูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาเฉพาะกรณีสำนักวิปัสสนาวัดสุวรรณประสิทธิ์